
De zaak Humbert en de Accountancy.

Dit stuk is een uittreksel uit een artikel, onlangs opgenomen in de „Rappel”. Ofschoon uitsluitend fransche toestanden worden geschetst, hebben wij gemeend, dat het ook voor ons land leerzaam is, al kan gelukkig worden geconstateerd, dat te onzent de toestanden veel beter zijn dan de geschetste.

Nu de ontsteltenis door die verwonderlijke zaak Hum-

* * *

bert verwekt, plaats maakt voor een oordeelkundig onderzoek van de oorzaken, die een zoo groote ruïne ten gevolge gehad hebben, vallen de gebreken, die de wet op de naamlooze vennootschappen aankleven, duidelijk in het oog.

Nu blijkt, dat het bolwerk eertijds door de gemenschap opgeworpen tegen de ondernemingen der misdadigers, geen voldoende beschutting biedt: meer dan één bres is er in te ontdekken. Hier en daar is wel getracht de gaten te stoppen, maar ook dan nog mag de verzuchting geslaakt worden: „men reken' d' uitslag niet, maar tell' het doel alleen.” Deze stand van zaken, dien de erfgename der Crawfords en hare volgelingen beter dan iemand anders kenden, heeft in niet geringe mate hunne ondernemingen vergemakkelijkt. Van belang is het de zaak te onderzoeken, wellicht dat de maatregelen genomen worden, die dringend vereischt worden om de herhaling van dergelijke schandalen te voorkomen. Denken wij daarbij aan den maatregel, waarvan in de eerste plaats heil verwacht mag worden: „*de contrôle*.”

Het spreekt van zelf, dat niet alle slachtoffers der bende „Humbert & Co.” ons in even groote mate belang inboezemen. De een of andere bankier of kapitalist, die een millioen geleend heeft om er twee voor terug te ontvangen, heeft kunnen weten, dat, wie veel winnen wil, veel wagen moet en dat dus tegenover een groote winst ook een even groot, zoo niet grooter verlies staat.

Maar de publieke sympathie, het medelijden van de massa, wendt zich naar de ouden van dagen, de weduwen zonder geld of steun, de arme lieden van iedere categorie, wier kleine bezitting, beetje bij beetje vergaard, mede verdwenen is in het roofnest, waarboven nog, o bittere ironie, geweldig groote gouden letters schitteren, het rampzalig overschot van vijftig millioen. . . .

En waarom gevoelen wij zoo veel voor deze arme slachtoffers? Omdat zij niet speculeerden, een blind vertrouwen hebben gehad in een instelling, waarvan zij niet wisten, niet konden weten, hoe slecht zij was.

Verschrikkelijk is het te moeten bekennen, dat in het hartje van Parijs negen jaren achtereen enkele schurken ongestoord millioenen bij millioenen van anderen hebben kunnen verkrijgen en verbruiken, enkel en alleen om hun zucht naar luxe te bevredigen en onder beschutting van de wet, welke een armen knecht, die een vergeten kleinigheid van zijn meester steelt, straft met berooving van zijn vrijheid.

Het ergste van de zaak is, dat dezelfde feiten opnieuw kunnen gebeuren, dat zij wellicht reeds op het huidige oogeblik plaats grijpen onder een sluier, die eerst scheuren zal, als het te laat is. Reeds sedert vijf-en-dertig jaren rijzen de naamlooze vennootschappen als paddestoelen uit den grond en er is geen rentenier, hetzij groot of klein, die niet in het bezit is van één of meer dier veelkleurige papiertjes, verkregen in ruil voor zijn helderklinkende en volwichtige schijven.

Ongelukkiger wijze leent een groot deel der maatschappijen zich met een onverklaarbare gemakkelijke tot fraude. Is eerst de kaap der oprichting omzeild, dan kan het schip naar de gevaarlijkste avonturen worden heengeleid, zonder dat iemand krachtdadig in den gang van zaken kan ingrijpen.

Maar er bestaat toch voor de wet, zal men zeggen, verantwoordelijkheid van bestuurders in geval bewezen kan worden, dat de catastrofe door hun schuld of door fraude is veroorzaakt!? Zeker, maar men behoeft niet eens zoo bijzonder slecht te zijn om een geheel kapitaal te verkwisten, zonder nog fraude te plegen of één der andere fouten te begaan, die er mee gelijk gesteld kunnen worden. Maar bovenal, mag de jaarlijksche algemeene vergadering, die *almachtige* vergadering niet over het hoofd gezien worden.

Gewis, maar hoeveel algemeene vergaderingen van aandeelhouders zijn er niet, die sterke overeenkomst vertoonen met een tooneelvoorstelling; immers, alles is vooraf geregeld. En al wordt sérius vergaderd, hoeveel van de aanwezigen zijn in staat, het woord te voeren, in debat klemmende argumenten bij te brengen en een beslissend besluit uit te lokken? Zelfs zij, die naast een uitstekende zakenkennis de gave van het woord bezitten, en, laten wij er bij voegen, den noodigen moed in zulk een geval — een heel klein aantal — kunnen nog niet eens tusschen beide treden, want zij *weten* niets. Men weet voor hen, zult gij tegenwerpen; zijn er niet commissarissen van toezicht, door de vergadering als zoodanig aangewezen. Wie zijn deze commissarissen? Deze vraag moet eerst beantwoord worden. Tegelijkertijd wordt dan aangetoond of, indien de *contrôle* scherp is, aandeelhouders inderdaad beschermd worden. Het is hier niet het doel te generaliseeren. Dat er uitstekend beheerde maatschappijen zijn, wij beamen het. Maar dat er andere *kunnen* zijn, dat de gelegenheid bestaat, ongestraft met het geld van anderen naar willekeur om te springen, dat is reeds te véél. Dat *moet* ophouden. Het moet niet mogelijk zijn, dat door lieden à la Humbert discipelen en slachtoffers worden gemaakt.

* * *

Neem vier of vijf personen, de een gedecoreerd, indien mogelijk de overigen begiftigd met verschillende titels; zorg-

vuldig gekleed, een zekere flux de parole, snor en baard wel verzorgd en met mooie relaties. Doe er een concessie, een patent of het één of ander, dat handelswaarde bezit bij, twee of drie kapitalisten, eenige bankjes van 1000, een tafel met een groen kleed, overdekt met papieren. Geef wat gemeenplaatsen ten beste, schrijf een blaadje papier vol en . . . er is een naamlooze vennootschap opgericht.

Het voorschrift is eenvoudig en gemakkelijk genoeg om op te volgen. Alle vereischte bestanddeelen zijn er in opgenomen; indien echter de nood dringt, kan het patent of het handelsartikel, dat in exploitatie gebracht moet worden, ontbreken, want dan exploiteert men het vertrouwen en de lichtgeloovigheid van het publiek. Volgens de wet heeft men slechts voor den notaris te *verklaren*, dat het kapitaal volteekend en het eerste vierde gedeelte gestort is in contanten. ¹⁾ Hij maakt van de verklaring een proces-verbaal op, maar behoeft niet na te gaan in hoeverre deze verklaring met de waarheid overeenkomt. Er worden echter notarissen gevonden, die uit nauwgezetheid, (wat hun tot eer strekt,) eischen, dat de storting hun wordt getoond. „Uitstekend,” zult gij zeggen. Wat gedaan, indien het niet gestort is? Ook daar is raad voor: leen het voor vier-en-twintig uur en alles is in orde.

Een staf wordt gevormd, die rijk bedacht wordt met presentiegelden. Terwijl afgewacht wordt, of de aandelen verkocht worden, moet men toch leven!! De functies worden verdeeld, en niet gegeven aan de meest bekwamen, o neen, maar aan hen, die het best een algemeene vergadering weten te bewerken. Eén directeur, twee op zijn hoogst, zouden voldoende zijn voor het beheer, men kiest er vijf, zes.

Meen niet, dat zij het druk hebben zullen, volstrekt niet, stel u gerust. Een tien, twaalf vergaderingen per jaar, om het doen en laten van „mijnheer den algemeenen administrateur” te dekken, niets meer wordt van hen verlangd. Daar het eerste jaar gewoonlijk niets opbrengt, dienen de fabelachtige presentiegelden om aan eenig groote inschrijvers, die opgenomen zijn in den raad van beheer, geduld te leeren en hun het stilzwijgen op te leggen. En nu volgt de overval van zoons, neven, zwagers, die de bureaux en de betaalsrollen komen vullen, terwijl een groot aantal mindere maar eerlijke bedienden, waaronder huisvaders, met een mager salarisje naar huis wordt gezonden.

Eenmaal op weg, waarom stil te staan? Nu eens leent de maatschappij onder allerlei vormen, waarvan de vruchtbaarste ook de meest misdadige zijn, geld, maar dit is gevaarlijk, omdat crediteuren wel eens de slechte gewoonte hebben, wat al te luidruchtig hun geld terug te eischen; dan weer, en dit geschiedt bij voorkeur, wordt een kapitaalsvergrooting aangekondigd, die in contanten gestort wordt en aldus voor een tijd het vat der Danaïden komt vullen.

Dit gaat natuurlijk niet zonder een meer of minder groote publiciteit, maar gezorgd wordt, niet met den strafrechter in botsing te komen.

Het jaar is voorbij. Nu moeten beheerders voor de algemeene vergadering van aandeelhouders verschijnen en nauwgezet rekenschap geven van hun beheer. Zouden de zaken misloopen? Zou het wanbeheer niet aan het licht komen? Geen nood, luister maar.

Eén der commissarissen staat op om het verslag voor te lezen. Veel wordt er in verteld maar weinig zaakrijks. Eindelijk is het rapport gelezen: het stelt voor de rekeningen goed te keuren. Bovendien, belanghebbenden zouden reeds van te voren er kennis van hebben kunnen nemen, want balans en rapport liggen volgens wettelijk voorschrift twee weken ten kantore der maatschappij ter inzage. De voorzitter

biedt het woord, aan wien het verlangt. Een prachtige gelegenheid voor enkele praters van beroep. Hun onhandige critieken vallen armzalig in het water onder toejuiching en gelach van een handig georganiseerde „claque.” Eén jaar is gelukkig voorbij. Het tweede begint. Twaalf maanden later wordt dezelfde comédie vertoont. Dit gaat zoodoor, totdat de bestuurders en andere groote heeren, met welgevulden buidel, met stille trom wegtrekken, het ontredderde schip aan zichzelf overlatende, tenzij de justitie bijtijds er een einde aan maakt, en straft, wie straf verdienen.

Reeds eenmaal is gezegd en het zij hier nogmaals herhaald, dat de naamlooze vennootschap niet altijd een middel tot uitbuiting is. Ondernemende mannen hebben haar aan de mooiste uitvindingen dezer eeuw dienstbaar gemaakt. Indien de aandeelhouder het geluk heeft, hen op zijn weg te ontmoeten, uitstekend. Maar 't is geheel en al een zuiver toeval. Hoe moet hij weten, als men hem verzoekt ten behoeve van de een of andere commerciële of industriële onderneming voor een aantal aandelen in te schrijven, dat zijn geld nuttig zal worden besteed, of zal worden verkwest, of wel gestolen zal worden? Want naast schurken staan nog de onbekwamen, de menschen, die geen gevoel voor verantwoordelijkheid hebben, en die met het geld van anderen handelen, zoals zij nooit of te nimmer met hun eigen geld zouden omspringen.

Tusschen den almachtigen raad van beheer en de kudde gedweë aandeelhouders staat de partij niet gelijk. Dezen zijn veel te veel aan de genade van genen overgelaten, volgens de wet wel niet, maar de werkelijkheid leert het ons anders.

De wetgevers hebben het begrepen, vandaar dat één hunner eerste denkbeelden is geweest, het verbroken evenwicht tusschen beide partijen te herstellen. Tal van voorschriften zijn gegeven. Een onderzoek, naar hetgeen geschiedt en naar hetgeen zou moeten geschieden, zal ons doen zien, in hoeverre deze maatregelen aan hun doel beantwoorden.

* * *

Wanneer een raad van bestuur verslag over zijn beheer gedurende het afgelopen boekjaar in de algemeene vergadering van aandeelhouders uitbrengt, heeft deze natuurlijk eerst het recht het aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen, alvorens een meening er over uit te spreken. De wet laat te dien aanzien niets aan duidelijkheid te wenschen over; immers iedere goedkeuring van de rekening en verantwoording zou van nul en geener waarde zijn, indien geen onderzoek had plaats gehad. ¹⁾

Het spreekt vanzelf, dat het niet mogelijk is, alle aandeelhouders te machtigen deze contrôle uit te oefenen; het onderzoek zou er noch aan vlugheid noch aan nauwkeurigheid door winnen en de goede gang van zaken zou er onder lijden.

Daarom moeten aandeelhouders zich *bij afzonderlijk besluit* doen vervangen door een of meer personen: dit zijn de commissarissen-verificateurs, ook wel, doch minder nauwkeurig, commissarissen van toezicht genoemd.

Veel zou er te zeggen zijn, over den duur van het tijdsbestek, waarin deze commissarissen hun opdracht moeten uitvoeren. Gewoonlijk wordt hun voor het onderzoek hoogstens vijf-en-twintig dagen toegestaan, wat naar de meening van vele deskundigen heel wat langer moest zijn. Maar dit bezwaar is nog niet het gewichtigste. De wijze, waarop de verificateurs gekozen worden, verdient nog ernstiger ge-laakt te worden. Om administratieve contrôle goed uit te oefenen, moet men met het werk vertrouwd zijn niet alleen, maar in de eerste plaats over de noodige kennis beschikken.

¹⁾ Wetsartikel van de Fransche wet op de naaml. Vennootsch. van 24 Juli 1867.

1) Denk er aan, wij zijn in Frankrijk.

Juist daarom heeft de wetgever gemeend, de aandeelhouders in geen enkel opzicht in hun keuze aan banden te moeten leggen, hopende, dat zij diegenen zullen kiezen, die voor deze taak geschikt zijn. Wat gebeurt echter in de praktijk?

De administrateurs beschouwen het onderzoek der boeken bloot als een formaliteit, die ten doel heeft hen te dechargeeren. Zij stellen dus aan de aandeelhouders voor hun keus te bepalen op één der groote inschrijvers, een beambte van één of andere onderneming, die met de maatschappij samenhangt, een gepensionneerd militair . . . en zelfs een medeplichtige, indien de maatschappij niets anders dan zuivere bedriegerij is. Inplaats van den vertegenwoordiger der belangen te zijn, door aandeelhouders hem toevertrouwd, wordt hij de onderdanige dienaar van den raad van beheer. In stede van een wettige belooning voor het gewichtige werk, dat hij doet, te ontvangen, is zijn honorarium evenredig aan zijn gedweehheid.

Gij begrijpt, dat onder deze omstandigheden de aandeelhouder, nieuwsgierig de wijze te kennen, waarop zijn geld is gebruikt, in de diepste onwetendheid gedompeld blijft. Snel wordt hem een balans onder den neus gedraaid, waarvan hij geen syllabe begrijpt, en die men gebruikt om hem de meest onverwachte besluiten te doen nemen.

Zoo worden dagelijks de wet en het gezond verstand met voeten geschopt ten nadeele van de nationale spaarzaamheid!

Welk een schade zou velen bespaard zijn gebleven, indien commissarissen na het eerste boekjaar de waarheid, de heele waarheid hadden medegedeeld! En hoe is het nog mogelijk, dat onder de bestaande omstandigheden en met de feiten voor oogen het kapitalisten ten kwade wordt geduid, indien zij weigeren hun geld in de een of andere industriële of commerciële onderneming te steken!

Geen regel echter zonder uitzonderingen. Er bestaan eenige maatschappijen, waarbij het onderzoek der boeken aan lieden toevertrouwd, die voor hun taak berekend zijn, omdat zij zich en door studie en door practijk de noodige kennis hebben verworven.

Zij zijn echter uiterst gering in aantal en wel om twee redenen. Eerstens is het zeer aangenaam naast zich een verificateur te hebben, die niets verifiëert; de fouten, die men heeft kunnen begaan, blijven verborgen in plaats van een langdurige en vervelende discussie er over te moeten voeren, en, tegelijkertijd doet men een vriend of kennis een genoeg door hem het goed bezoldigde baantje op te dragen.

In de tweede plaats is het uiterst moeilijk, een bekwaam contrôleur te vinden, want de beëdigde experts van de rechtbanken hebben te weinig tijd, om zich met de contrôle van andere ondernemingen te belasten. ¹⁾

Gevolg: men laat Gods water over Gods akker loopen, de administrateurs gaan voort met „fantasie-balansen” te leveren, al naar mate zij daar behagen in scheppen, en de aandeelhouders blijven verstoken van de inlichtingen, die hun veroorloofd zouden hebben, in tijds het armzalig overschot van hun kapitaal in veiligheid te brengen.

* * *

Indien een zieke geruimen tijd reeds door een chronische kwaal is aangetast, kunnen geen pleisters of koude compressen op de aangetaste plaats volkomen genezing geven. Dan wordt een methodische behandeling vereischt, die geschikt is het

1) Men bedenke, dat in Frankrijk de accountancy nog niet die trap van ontwikkeling bereikt heeft als in Nederland.

organisme door en door te verbeteren, opdat de aanvallen, waaronder het van tijd tot tijd leed, verdwijnen.

De catastrofe van de „Rente Viagère de Paris” is één dier chronische kwalen. Al wat men zou kunnen doen in dit bijzondere geval, zal het kwaad niet uitroeien en telkens weer zal men het zien verschijnen onder dezelfde verschijnselen.

Er is slechts één afdoend middel: een wettelijk voorschrift, waarbij een scherpe en afdoende contrôle op de naamloze vennootschappen wordt ingesteld.

De ex-directeur van de ex-Rente Viagère de Paris heeft eens verklaard: „waartoe dienen balansen, verslagen, papieren, zwart van cijfers? In plaats van 5, geef ik 10, 12, 15 pCt. over de stortingen; ik hoop de elementen opeen voor een enorm dividend ten voordeele van de aandeelhouders. Daarin stellen zij meer belang, dan in alle mogelijke en onmogelijke rekeningen.”

Zeer vele administrateurs zijn dezelfde theorie toegegaan. In het algemeen bereiken zij daarmede de bekende resultaten. En niet in alle maatschappijen, die in ongunstigen toestand verkeerden, grijpt op het juiste oogenblik de justitie in.

Het is noodig, zelfs gebiedend, dat aandeelhouders periodiek de waarheid kennen, dat moet de eenige ware waarborg zijn, die hun geboden wordt en om hun die waarheid te zeggen, heeft men mannen van het vak noodig, „bekwame contrôleurs”.

Een voorbeeld, dat navolging verdient.

Het is bekend, dat bij tal van maatschappijen jaarlijks uit de aandeelhouders een commissie tot het nazien der balans en winstrekening wordt benoemd, die gewoonlijk in enkele uren zich van haar taak kwijt. Ieder, die eenig begrip van contrôle heeft, zal inzien, dat dergelijke commissies niets kunnen uitrichten, zelfs niet als de boekhouding op voorbeeldige wijze is ingericht. Contrôle eischt tijd, veel tijd, om van speciale kennis te zwijgen. Dit begint men meer en meer in te zien. Langzamerhand breekt zich de nuchtere waarheid baan, dat de contrôle moet worden opgedragen aan personen, die daarvan hun beroep maken. De beide factoren *tijd* en *kennis* zijn dan aanwezig en daarmede de waarborg, dat de contrôle naar den eisch geschieden zal.

Dit blijkt ook ingezien te zijn door de commissie, die sinds jaren het mandaat tot onderzoek der balans van een onzer grootste fabrieken had aanvaard. De commissie althans sprak als haar meening uit — onder uitdrukkelijke verzekering, dat geen hunner eenige aanmerking op de achtereenvolgende balansen heeft gehad — dat het onderzoek der balans eener zoo uitgebreide onderneming door eene commissie van aandeelhouders, die daaraan slechts eenige uren kunnen wijden, van geenerlei werkelijke beteekenis kan geacht worden. De zoo uitvoerige balans der vennootschap, met al de documenten ter toelichting, vormt telken jare een boekdeel, waarvan een degelijk onderzoek dagen en weken zou vereischen.

Deze uitspraak mocht wel in gulden letters in elke zaal, waarin commissaris-vergaderingen worden gehouden, uitgebeiteld worden.

Het bestuur heeft zich blijkbaar geheel en al met dezen uitspraak kunnen vereenigen en heeft dan ook voorgesteld in de statuten de bepaling op te nemen, dat de commissarissen het recht hebben zich bij het onderzoek der balans door deskundigen te doen voorlichten.